

NEXT STEP COURSE

THAI

168 TUTOR **ONLINE**
PLACE YOU CAN

LEARN

P' NEAUNG
THED SWU

P' TON
THED SWU

THAI TEAM

ภาษาไทย นวัตกรรม

NEXT STEP COURSE

THAI

168 TUTOR **ONLINE**
PLACE YOU CAN

LEARN

รักษารักษาไทยกับครูพีหนึ่ง

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธีรศักดิ์ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

คัมภีร์ฉบับชาตศาสตร์

แนวชาตศาสตร์สังเคราะห์

รักษำภำษำไทยกับครูพีหนึ่ง

แพทย์ศาสตร์ลงเคราะห์

เล่ม ๒๓

พระยาพิศณุประสาทรเวช รวบรวมพิมพ์

ได้ สิบ กับ ดับเบิ้ล หอนงโหวงระดมวิธาน

โดยได้รับ พระชนมุดจาก

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

สถาปนาหอพระสมุดวิธาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๕๖

โรงพิมพ์สารคดี ตำบลถนนมหาไชย

กรุงเทพฯ

๓

จะ โคน เขา ไป ตาม ความคิด ความ เห็น ของ ตน เอง ถ้า พลาก พ้อง ตา

ก็ จะ ทำ ให้ เสีย ความ มุ่งหมาย กลับ จะ ได้ รับ ความ โทมนัส ใน ภาย หลัง

ก็ จะ เป็น ได้ ข้อ สำคัญ ก็ คือ หมั่น อ่าน แล ตฤกษรของ ศึกษา ค่อย ท่าน ผู้รู้

ก็ จะ ได้ รับ ประโยชน์ สัม คัง ความ ประสงค์ ทุก ประการ

อนึ่ง คัมภีร์ แพทย์ เดิม นี้ ได้ พิมพ์ ครั้งที่ ๒ พิมพ์ สำเร็จ แล้ว

เมื่อ เดือน ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘๕ นี้ ได้ พิมพ์ เมื่อ เดือน สิงหาคม

ร.ศ. ๑๒๘๗ นี้ มี ข้อ ขร ที่ผิด แล ตก หล่น ช้อย บ้าง แต่ มติ ได้ แก้ไข

คำ ที่ ผิด นั้น ให้ ถูก ค้อง ตาม คำ ตรง นั้น แล้ว

โรง เรียง เวร ๘ โฉม

วันที่ ๑ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๘๘

พระยาพิศณุประสาทรเวช

ผู้จัดการ โรง เรียง เวร ๘ โฉม

f

คัมภีร์ฉันทศาสตร์แพทยศาสตร์สงเคราะห์

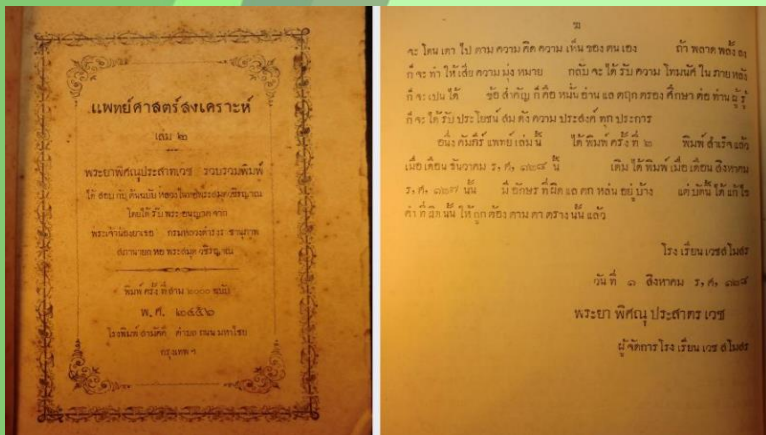

คัมภีร์ฉันทศาสตร์ แพทย์
ศาสตร์สงเคราะห์ เป็นตำราแพทย์
ของไทยโบราณ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมไว้

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

f

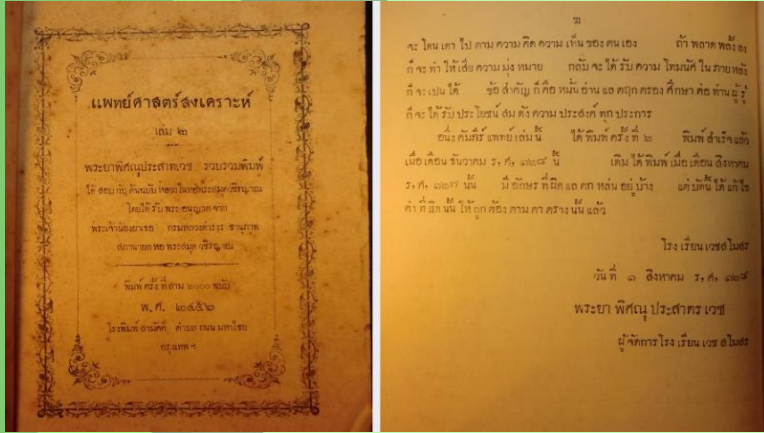
คัมภีร์อันภคศาสตร์แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์

จึงรวบรวมไว้ให้คนรุ่น
 หลังได้ศึกษา โดยเขียนลง
 สมุดไทยด้วย
 อักษรไทยเส้นธรรมดา

คัมภีร์อันกศาสตร์แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์

เนื่องจากเห็นว่าแพทย์แผนโบราณ
และตำรายาพื้นบ้านเป็นสมบัติทาง
วัฒนธรรมที่มีค่า และที่สืบทอดกัน
มานั้นมีผิดบ้าง สูญหายบ้าง

f

คัมภีร์อันกศาสตร์แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์

แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์เป็นฉบับสมบูรณ์ เมื่อ **พระยาพิศณุประสาทเวช** เป็นผู้ริเริ่มจัดพิมพ์

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธีรศักดิ์ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

f

คัมภีร์อันกศาสตร์แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์

โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับแพทย์แผนไทย
ให้ความรู้เกี่ยวกับอาการแทรกซ้อน
ต่าง ๆ ของโรค และยังสั่งสอน
เกี่ยวกับจรรยาบรรณของแพทย์ว่า
แพทย์ที่ดีควรเป็นอย่างไร

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

ผู้แต่ง

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธรรีศักดิ์ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

ผู้แต่ง

พระยาพิศณุประสาทเวช

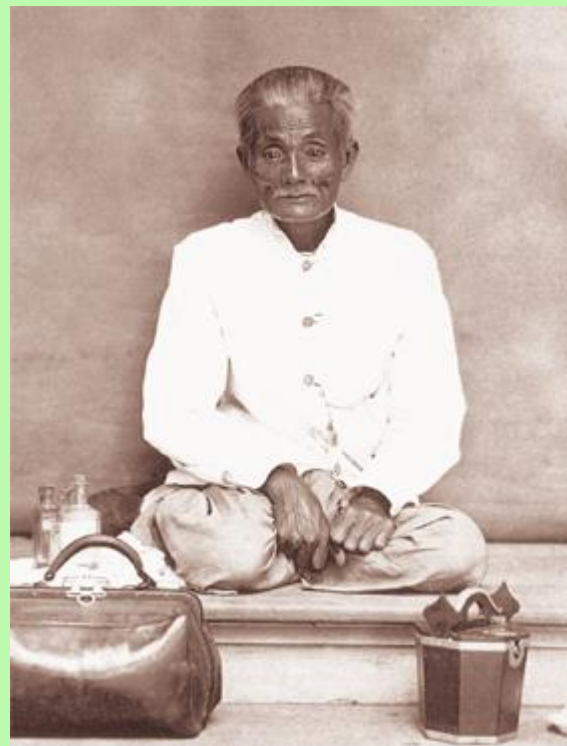
(คอง ถาวรเดช) เป็นผู้ริเริ่ม

จัดพิมพ์

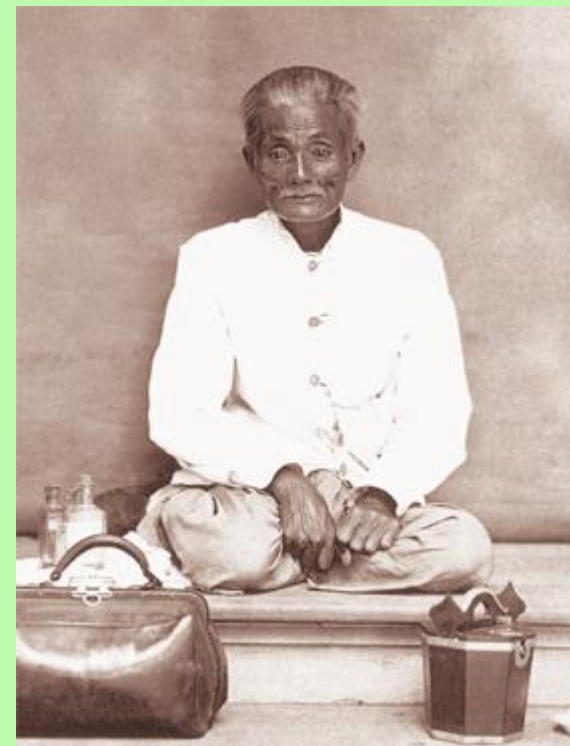
พ.ศ. ๒๓๙๖

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

ประวัติในวัยเยาว์ของท่าน
ไม่ปรากฏรายละเอียด แต่ใน
นิทานโบราณคดี เรื่อง
“ตั้งโรงพยาบาล” สมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ

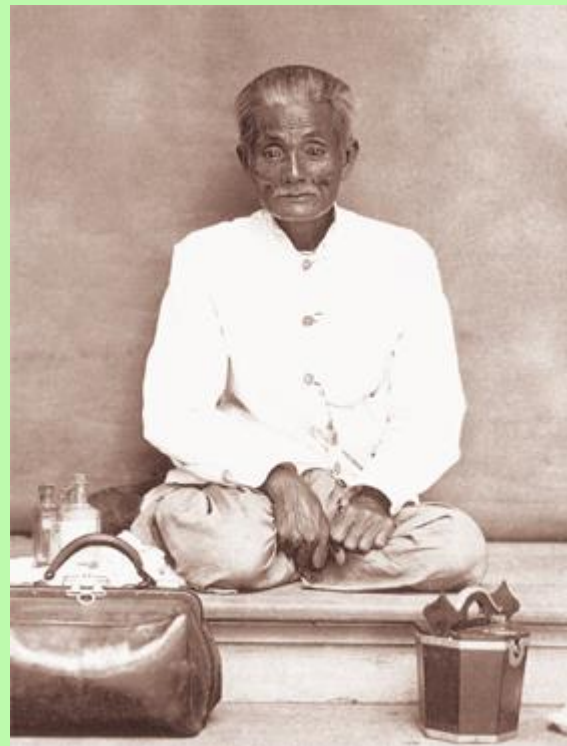

เมื่อมีการจัดตั้งโรงพยาบาลบุรพา หมอคง
ย้ายมาประจำอยู่ที่นั่นเมื่อประมาณ
๒๔๓๖ และได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น "ขุน
ประสารเวชสิทธิ์" ทำหน้าที่เป็นหมอหลวง
หมอประจำโรงพยาบาล และเป็นหมอ
ชื่อยศศักดิ์

โดยใช้ความรู้วิชาแพทยสมัยใหม่
ผสมกับความรู้ตำรับไทยโบราณ ทำให้
ท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น

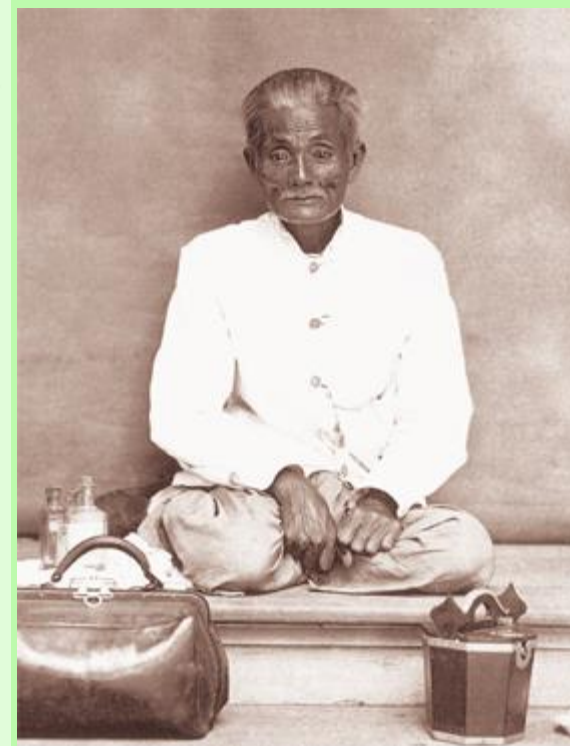
"พระยาพิศณุประสาทเวช"

NEXT STEP COURSE
THAI
 168 TUTOR ONLINE
 PLACE YOU CAN
LEARN

กรมพระยาตำราจราชานุ
ภาพ ทรงเล่าไว้ว่า "หมอคง" เคย
 เป็นศิษย์ของพระยาประเสริฐ
 ศาสตร์ธำรง ซึ่งเป็นหมอที่มี
 ชื่อเสียงได้รับพระมหา
 กรุณาธิคุณให้เป็นแพทย์ใหญ่
 ประจำโรงพยาบาลศิริราช

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

ลักษณะคำ ประพันธ์

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธิดาศักดิ์ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

คำนำขึ้นต้นด้วย **ภาพยยานี ๑๑**

- ตอนลักษณะทับ ๘ ประการ ใช้

คำประพันธ์ประเภทร้อย

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

ความเป็นมา

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธรรษิทธิ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา(๖ รอบ) รัฐบาลได้จัดงานเฉลิมพระเกียรติ น้อมเกล้า น้อมกระหม่อมถวายเป็นราชสักการะ

ความเป็นมา

ในการนี้คณะกรรมการฝ่ายประมวล
เอกสารและจดหมายเหตุได้พิจารณา
เห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐ จัดพิมพ์
หนังสือเป็นที่ระลึกในนามของรัฐบาล

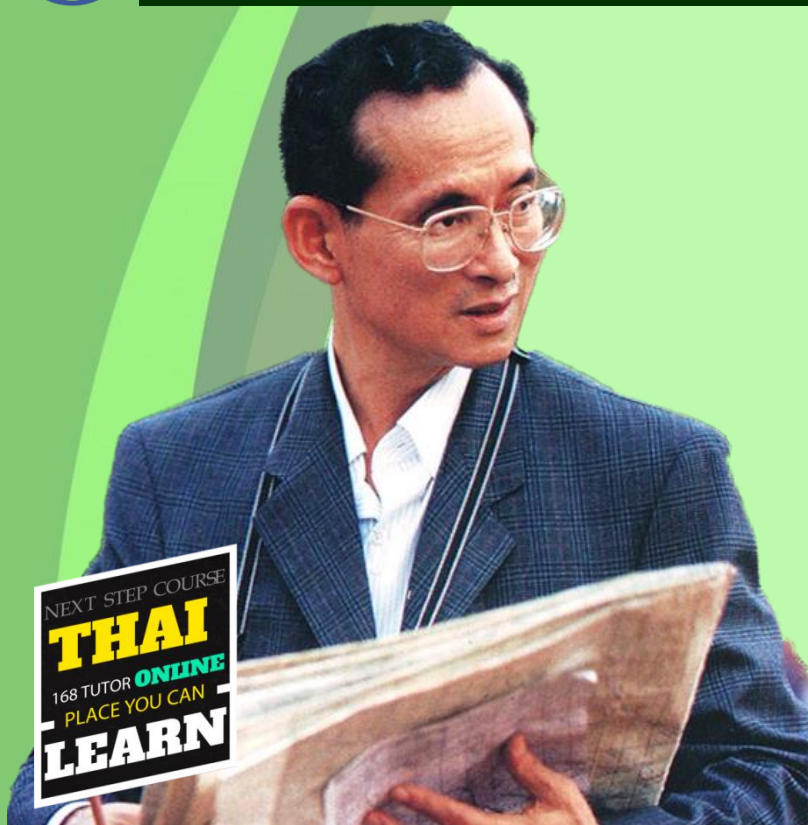
ความเป็นมา

แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญา
ทางการแพทย์ และมรดกทาง
วรรณกรรมของชาติ เป็นหนึ่งในหนังสือ
เหล่านั้น

ความเป็นมา

กรมวิชาการได้แต่งตั้งคณะกรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิ มีศาสตราจารย์ (พิเศษ)
ชลธิรา สัตยาวัฒนา เป็นประธาน
คณะทำงาน โดยคณะทำงานได้นำต้นฉบับ
แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ของพระยาพิศณุ
ประสาทเวช

ความเป็นมา

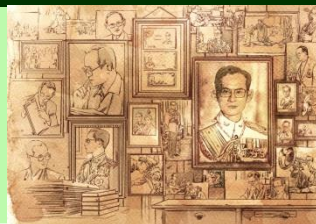

เล่มที่ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๒ ร.ศ. ๑๒๘ เล่ม
ที่ ๒ พิมพ์ครั้งที่ ๑ ร.ศ. ๑๒๖ มา
จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ โดยจัดทำส่วนอธิบาย
ต่าง ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

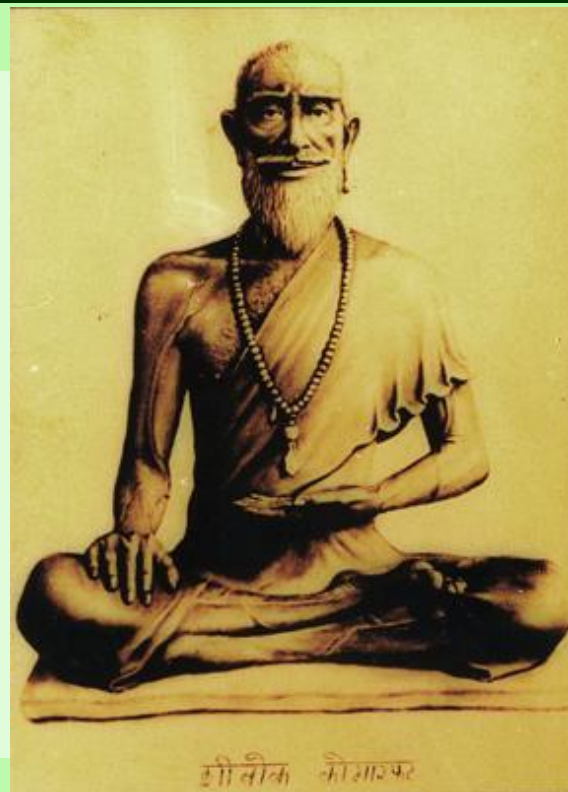
ความเป็นมา

และเพื่อให้เหมาะแก่กาลสมัยในการ
เผยแพร่องค์ความรู้ในแพทยศาสตร์
สงเคราะห์ให้เกิดประสิทธิภาพ จึงใช้สื่อที่
ผลิตด้วยวิทยาการสมัยใหม่ในรูปแบบซีดี-
รอม ประกอบคู่กับหนังสือด้วย

คัมภีร์นันทศาสตร์

- กล่าวถึงจรรยาของแพทย์ทั้ง ๘ ประการ
- โรคทาง
- สมุฏฐานแห่งไข้
- อติสารมรณญาณสูตร

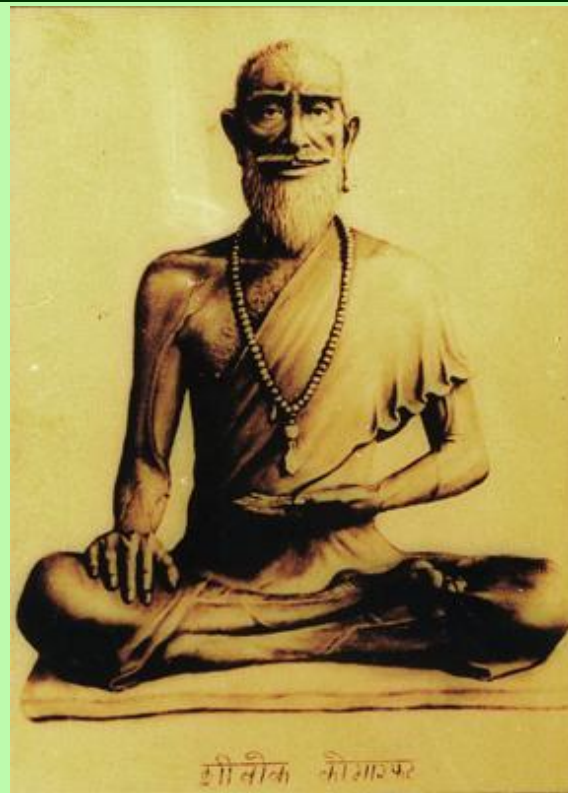

พระคัมภีร์สรรพคุณ (แลมหพิกัต)

กล่าวถึงสรรพคุณของสมุนไพรที่มี
คุณค่าทางยาหรือเภสัช

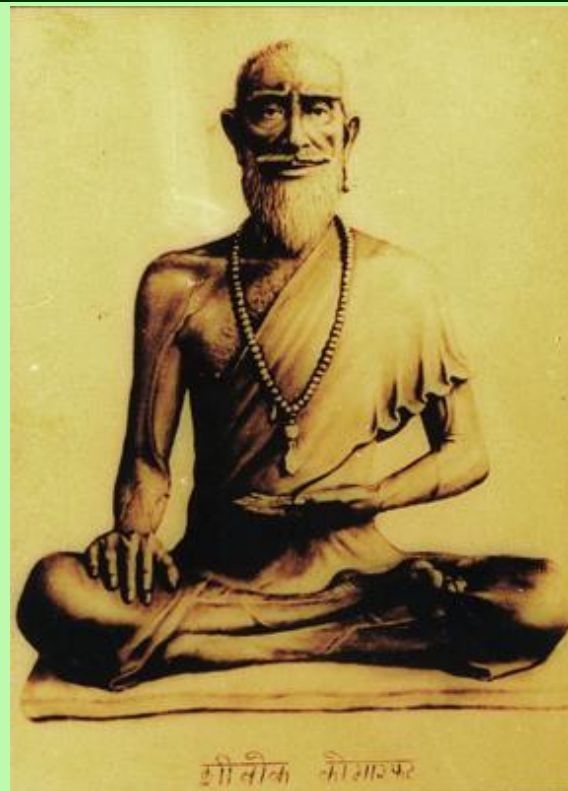
พระคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย

กล่าวถึงความรู้ในการวินิจฉัยโรค

พระคัมภีร์วโรยคसार

กล่าวถึงองค์แห่งแพทย์ ๓๐

ประการๆ

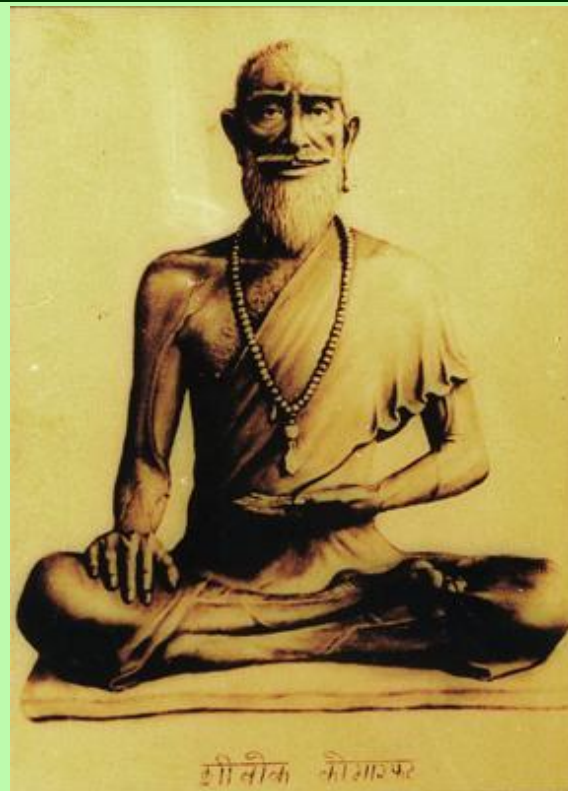

พระคัมภีร์มหาโชตรัต

กล่าวถึงโรคสตรี

พระคัมภีร์ชวดาร

กล่าวถึงโรคลมและโรคเลือด

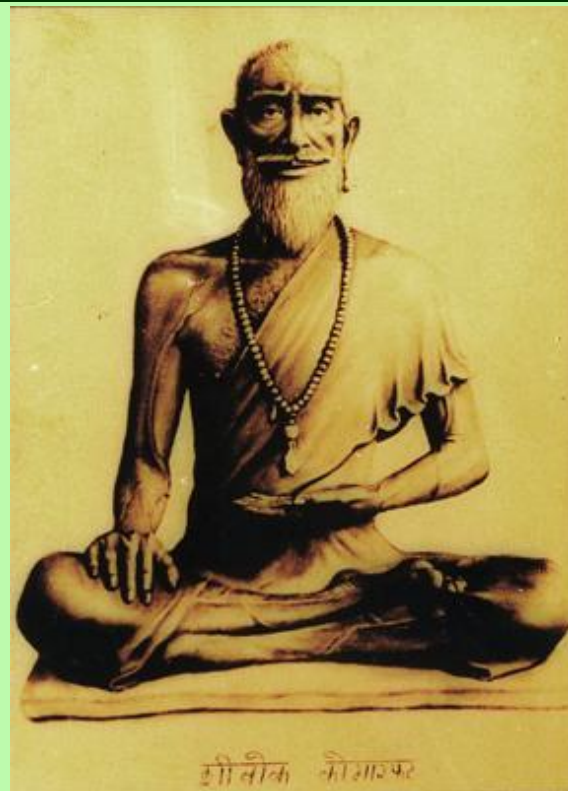

พระคัมภีร์โรคนิทาน

กล่าวถึงเหตุและสมมุติฐานของโรค

พระคัมภีร์ธาตุวิวรรณ์

กล่าวถึงเหตุที่ธาตุสี่ไม่ปกติและ
การแก้ไข

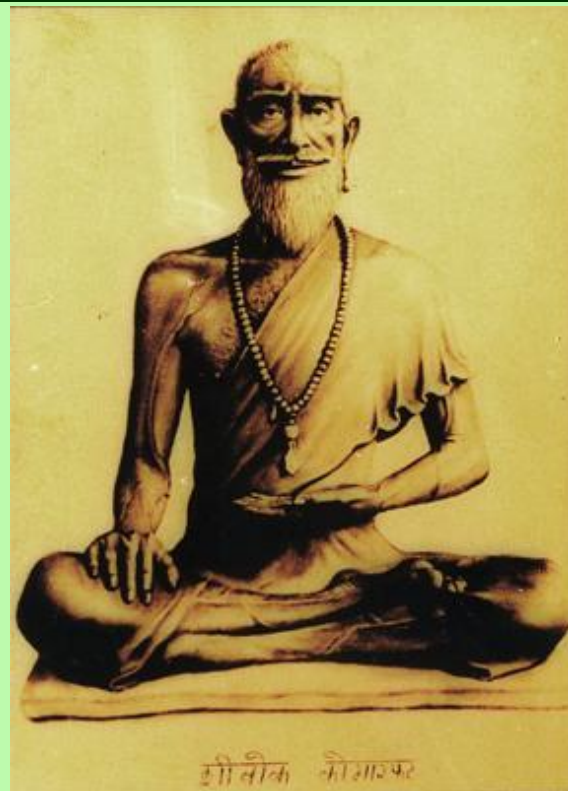

พระคัมภีร์ธาตুবรรจบ

กล่าวถึงโรคอุจจาระธาตุฯ

พระคัมภีร์มัจฉาปักขันทิกา

กล่าวถึงโรคบุรุษสตรี

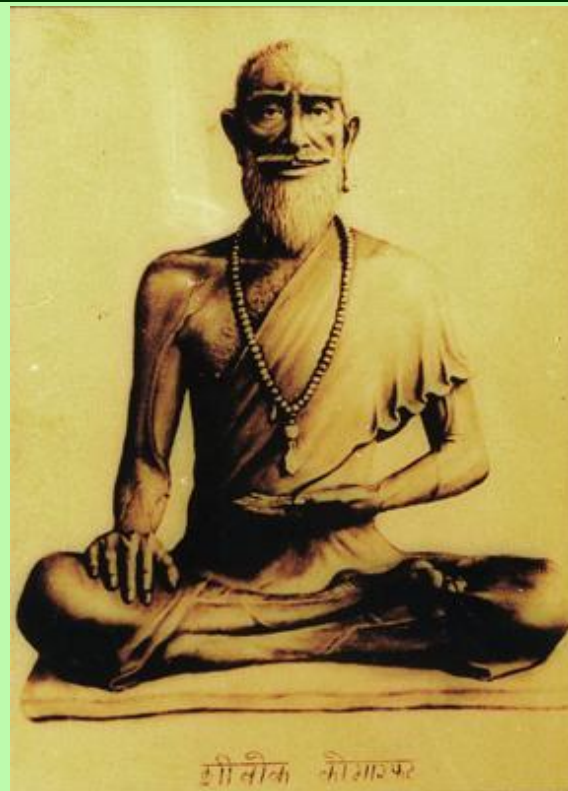
แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์

พระคัมภีร์ตักกะศิลา

กล่าวถึงโรคระบาดอย่างร้ายแรง ใช้พิษทั้งปวงฯ

พระคัมภีร์โกษย

กล่าวถึงโรคที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรมไม่
แข็งแรง

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

เนื้อหา

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธรรีศักดิ์ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

คัมภีร์ฉันทศาสตร์

เป็นส่วนหนึ่งของ ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์

บทไหว้ครู

ไหว้พระรัตนตรัย

ไหว้เทพเจ้าของพราหมณ์

ไหว้หมอชื่อวกโกมารภัจจ์ (แพทย์หลวงของพระเจ้าพิมพิสาร)

ไหว้ครูแพทย์โดยทั่วไป

ความสำคัญของแพทย์

คุณสมบัติที่แพทย์พึงมี

ความรู้แพทย์

จรรยาบรรณแพทย์

โรคและการรักษา

วิธีสังเกตไข้และยารักษา

กำเนิดโรคภัย

คำเตือนแพทย์ให้ศึกษาคัมภีร์ฉันทศาสตร์

ลักษณะแพทย์ที่ดี

คำอวยพรของคนแต่ง

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ตอน คัมภีร์
ฉันทศาสตร์ เริ่มต้นเปิดเรื่องด้วยบทไหว้ครู
ซึ่งเรียบเรียงโดย

พระยาวิชาธิบดี (กลุ่ม)
ผู้ว่าราชการเมืองจันทบุรี

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

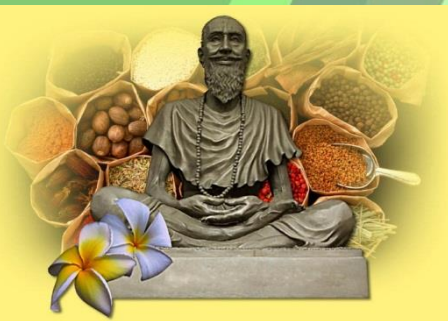
ข้าขอประนมหัตถ์
ตรีโลกอมรมา
อนึ่งข้าอัญชลี
แปดองค์เธอมีฉมาน

พระไตรรัตนนาถา
อภิวัตนาการ
พระฤาษีผู้ทรงญาณ
โดยรอบรู้ในโรคา

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

ไหว้คุณอิศวรเสศ
สาปสรรคซึ่งหว่านยา
ไหว้ครูกุมารภัก
เวชศาสตร์บรรดามี

ทั้งพรหมเมศทุกชั้นฟ้า
ประทานทั่วโลกธาตุรี
ผู้เจนจัดในคัมภีร์
ให้ทานทั่วแก่นรชน

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

ไหว้ครูผู้สั่งสอน
ล่องลูนีพพานดล

แต่ปางก่อนเจริญผล
สำเร็จกิจประสิทธิ์พร

II พยาศาสตร์สงเคราะห์

๑. ทับสองโทษ นัยหนึ่งนั้นเด็กไข้ แม่ช่างใดมากระทำ เข้าประจำสองโทษ กุมารโสดให้ท้องขึ้น เท้ามีมึนเยือกเย็น อุจจาระเหม็นพิการ พอมาพานสำรอกทับ อาการกลับแรงร้าย เป็นลงท้องกระหายน้ำ มีกำลังด้วยเชื่อมมัว ให้ปวดหัวตัวร้อน ตีนมือท่อนปลายเย็น อาการเป็นดังนี้ เอายาตรีให้กินเช้า ยามเที่ยงเอาหอมผักหนอก ยามเย็นบอกลประสะนิล น้อยให้กินสำหรับ

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๒. ทับสำรอก หนึ่งซางทับสำรอก อาจารย์บอกไว้แจ้ง สำรอกแห่งกุมาร มีอาการสี่อย่าง เหลืองเขียวบ้างเสมหะ เป็นเม็ดมะเขือก็มี ยังทิวด้วย ซางแทรก อาการแปลกต่อไป ขึ้นคอไอนอนผวา ไม่นำพาซึ่งนมข้าว ตัวนั้นเล่าบางที่ร้อน บางที่ผ่อนให้หนาว แลบางคราวเป็นท่อน เย็น และร้อนไม่เหมือนกัน หนึ่งตามันมักดูบน ซางระคนกับสำรอก อาการ บอกจะแจ้งใจ

วิทยาศาสตร์สงเคราะห์

๓. ทับละออง หนึ่งนั้นไซ้ร้ซางทำ เจ็บประจำอยู่ก่อน ให้อิกรณ้แก้เด็ก
โต ท้องลงไหลเป็นมูกคละ อูจจาระพิการเป็น เปรี๊ยวคาวเหม็นสองอย่าง
ละอองซางขึ้นคอใน กำเริบไอเป็นหมู่ ๆ กำเดาจุ่มาซ้าเข้า ให้ชิมเซา
เชื่อมมัว หัวตัวเป็นเปลวร้อน โดยอิกรณ้สังเกตมา แพทย์ให้ยาอย่าดู
เบา

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๔. ทับกำเดา หนึ่งกำเดาเป็นต้นไข้ ทำให้ไอปวดหัว ทั่วตัวเป็นเปลวร้อน นอนสะดุ้งนอนใจใหญ่ ดูหายใจติดจะสั้น ปากค่อนั้นแห้งสามารถ หลับ ๆ หวาดผวาให้ ชางนั้นไซรัพลอยเกิด เม็ดกำเนิดในคอกอก เข้านมยก บ พาน ต้องหลังดานท้องขึ้นแข็ง อาการแสดงเป็นสองโทษ อาจารย์โจทย์ให้เห็น ให้ ยาเย็นแลสุขุม

วิทยาศาสตร์สงเคราะห์

๕. ทับกุ่มโทษ หนึ่งซางกุ่มโทษให้ ยังอยู่ในระหว่างทำ มูกเลือดดำสดก็มี
ปวดแบ่งทวิเป็นกำลัง กำเดาบ้งเกิดจรมมา ทั่วกายร้อนตลอด เชื่อมมัว
ทอดไม่สมปฤดี เห็นวาริให้อยาก หายใจกระดากให้ขัด โทษอุบัตินี้ไซรั
มิเป็นไรพอกระทำ เข้ายาน้ำสมอไทย ยามเที่ยงให้หอมผักหนอก
อาจารย์บอกอย่าปลั่ง

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๖. ทับเชื่อมม้ว หนึ่งกำล้งเต็กกำเดา ให้ชิมเซาเชื่อมม้ว ปวดหัวตัว ร้อนกล้า แต่บาทาตลอดบน บางที่ทันท้องขึ้นแรง หอบไอแห้งทำต่าง ๆ มุกเลือดขวางมาทับให้ ลงมิได้เป็นเพลลา ให้เวทนากระหายน้ำ ปวดแบ่งซ้ำ เป็นกำล้ง อาการดังที่กล่าวมา พอเยียวยาไว้ได้

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๗. ทับซาง หนึ่งซางไซ้ร้กระทำก่อน มันเบียนบ่อนกินปอดตับ โดยตำหรับท่านกล่าวว่า ลงออกมาเป็นสำเหล้า น้ำไขเฒ่าควาขึ้นเหม็น ปลายมือเป็นมูกเลือดสด ให้ระทดแบ่งปวดมวน หิวโหยหวนกระหายน้ำ ตับนั้นซ้าซุดลงมา ให้เวทนายังมากเข้า เลือดเสลดเน่าฟิการกล ตัวร้อนทันท้าท้องขึ้น ตีนมือมีนเยือกเย็น หนึ่งจงเห็นหายใจขัด อากาารขัดดังกล่าวอ้าง เหลือแพทย์จ้างให้คืนกลับ

II พยาศาสตร์สงเคราะห์

๘. ทับซ้ำใน หนึ่งบังคับไว้ว่า กุมารากุมารี ล้มอกตีสี่ข้างฟัด ชอกซ้ำ
ขัดในกายา อยู่นานมาจับใช้ ตัวร้อนไปเป็นเพลลา ดูหน้าตาไม่มีสี
ยังทวิด้วยอาการ ตับันดาลตกจากที่ สองโทษทวิระคนกัน ให้ท้อง
นั้นร่วงลงมา เป็นสำเหล้าแลไข่น้ำ เบื่องปลายเล่าเป็นมูกเลือด ไม่ห่าง
เหือดเวลา นอนหลับตาเบ่งปวด ตัวร้อนรูดรุ่มไป หนึ่งหายใจสะอื้นขัด
ตีนมือสะบัดเย็นแลร้อน ทำยอกย้อนให้ฉงน อาการกลมึนนานา แม้นขัด
ดังเช่นว่า โทษแท้เที่ยงตาย

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

ต่อจากนั้นกล่าวถึงความสำคัญของ
แพทย์และคุณสมบัติที่พึงมี โดยทั่วไปที่ทุกมี
ความประมาท *ความอวดดี ความริษยา ความ
โลภ ความเห็นแก่ตัว ความหลงตัว และความ
ไม่เสมอภาคในการให้รักษาคนรวยกับคนจน*
ซึ่งแต่งเป็นกาพย์ยานี ๑๑

๑ จะกล่าวคำภีร์นั้น
เสมอดวงทินกร
๒ ส่องสัตว์ให้สว่าง
หมอนวดแลหมอยา
๓ เรียนรู้ให้ครบหมด
นันทศาสตร์ท่านกล่าวไซ

ทศาสตรบรรพ์ที่ครูสอน
แลดวงจันทร์กระจ่างตา
กระจ่างแจ้งในมรรคา
ผู้เรียนรู้คำภีร์ไสย์
จนจบบทคำภีร์ใน
สิบสี่ข้อจงควรจำ

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๔ เป็นแพทย์นี้ยากนัก
ตัดเสี้ยนซึ่งบาปธรรม

จะรู้จักซึ่งกองกรรม
สิบสี่ตัวจึงเที่ยงตรง

คุณสมบัติของแพทย์(ความรู้ และจรรยาบรรณ)

๕ เป็นแพทย์ไม่รู้ใน
รู้แต่ยามาอ่าองค์

คัมภีร์ไสยท่านบรรจง
รักษาไข้ไม่เข็ดขาม

๖ บางหมอกก็กล่าวคำ
ยกตนว่าตนงาม

มุสาซ้ากระหน่ำความ
ประเสริฐยิ่งในการยา

๗ บางหมอกก็เกี่ยวกัน
บ้างกล่าวเป็นมารยา
๘ บ้างกล่าวอุบายให้
หวังลาภจะเกิดพลัน
๙ บางทีไปเขียนไข
กล่าวยกถึงคุณยา

ที่พวกอันแพทย์รักษา
เขาเจ็บน้อยกว่ามากครั้น
แก่คนใช้นั้นหลายพัน
ด้วยเชื่อถ้อยอาตมา
บ มีใครจะเชยหา
อันตนรู้ให้เชื่อฟัง

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๑๐ บางแพทย์ก็หลงเล่ห์
รักษาโรคด้วยกำลัง

๑๑ บางพวกก็ถือตน
ให้ยาจะเสีดยา

๑๒ บ้างถือว่าตนเฒ่า
รู้ยาไม่รู้ที

ด้วยกาเมเข้าปิดบัง
กิเลสโลภะเจตนา
ว่าใช้คนอนาถา

บ ห่อนลากจะพึงมี
เป็นหมอเก่าชานาญดี
รักษาได้ก็ชื่นบาน

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๑๓ แก่กายไม่แก่รู้
แม่เด็กเป็นเด็กชาญ

๑๔ เรียนรู้ให้เจนจัด
ตั้งต้นปฐมใน
พรรณนา

๑๕ ปฐมจินดาร์โชตรัต

ประมาทผู้อุดมญาณ

ไม่ควรหมิ่นประมาทใจ
จบจังหวัดคัมภีร์ไสย์
ฉันทศาสตร์ดั่ง

ครรรักษ์อาอโภยสันตา
สิทธิสารนณฑ์ปักฉี

๑๖ อติสารอะวะसान
สรรพคุณรสอันมี
๑๗ ฤดูแลเดือนวัน
ลักษณะธาตุพิการ
๑๘ ทั้งนี้เป็นต้นแรก
กล่าวย่อแต่ชื่อไว้

มรณะฐานตามคัมภีร์
ธาตุบัญจบโรคนิทาน
ยังนอกนั้นหลายสถาน
เกิดกำเริบแลหย่อนไป
ยกยักแยกขยายไซ
ให้พึงเรียนตำรับจำ

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๑๙ ไม่รู้คัมภีร์เวช

แพทย์เอ๋ยอย่างมคล่า

๒๐ แพทย์ใดจะหนีทุกข์

พริยสติดน

๒๑ คีลแปดแลคีลห้า

ทรงไว้เป็นนิจกาล

ห่อนเห็นเหตุซึ่งโรคทำ

จักขุมืด บ เห็นหน

ไปสู่สุขนิพพานดล

ประพฤติได้จึงเป็นการ

เร่งรักษาสมาทาน

ทั้งไตรรัตน์สรณา

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๒๒ เห็นลาภอย่าโลภนัก
ใช้น้อยว่าใช้นา

๒๓ โทโสจงอดใจ
คนใช้ยิ่งคร้ามกลัว

๒๔ โมโหอย่าหลงเล่าห์
พยาบาทแก่คนใช้

อย่าหาญหักด้วยมารยา
อุบายกล่าวให้ฟังกลัว

สุขุมไว้อยู่ในตัว
มิควรขูให้อดใจ

ด้วยกาเมมิจฉาใน
ทั้งผู้อื่นอันกล่าวกล

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๒๕ วิจิกิจฉาเล่า
อย่าเคลือบแคลงอาการกล
๒๖ อุทัจจังอย่าอุทัจจ
ให้ตั้งตนดังพระยา
๒๗ อนึ่งโสดอย่าชบเซา
เห็นโรคนั้นถอยหนี

จงถือเอาซึ่งครุตน
เห็นแม่นแล้วเร่งวางยา
เห็นถนัดในโรคา
ไกรสรราชเข้าราวี
อย่างวงแหงนนั้นมิติ
กระหน่ำยาอย่าละเมิน

๒๘ ทิฏฐิมาโนเล่า
รูน้อยอย่าด่วนเดิน

๒๙ อย่าถือว่าตนดี
อย่าถือว่าตนใหญ่

๓๐ ผู้ใคร่รู้ในทางธรรม
เรียนเอาเป็นนิจกาล

อย่าถือเอาซึ่งโรคเกิน
ทางใดรกออย่าครรไล

ยังมียิ่งขึ้นไป

กว่าเด็กน้อยผู้เชี่ยวชาญ

ให้ควรยำอย่าโวหาร
เร่งนบนอบให้ชอบที่

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๓๑ ครูพักแลครูเรียน
จงถือว่าครูดี
๓๒ วิตักโกนนั้นบทหนึ่ง
พยาบาทวิหิงสา
๓๓ วิชาโรให้พินิจ
ดูโรคกับยาญาณ

อักษรเขียนไว้ตามมี
เพราะได้เรียนจึงรู้มา
ให้ตัดซึ่งวิตักกา
กามราศในสันดาน
จะทำผิดฤาชอบกาล
ให้ต้องกันจะพลันหาย

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๓๔ หิริกัณโถบายบาป
ประหารให้เสื่อมคลาย
๓๕ โนโตปโปงบทบังคัับ
กลัวบาปแล้วจงจำ
๓๖ อย่าเกียจแก่คนไข้
ลาภผลอันเบาบาง

อันยุ่งหยาบสิ้นทั้งหลาย
คือตัดเสี้ยซึ่งกองกรรม
บาปที่ลัับอย่าพึงทำ
ทั้งที่แจ้งจงเว้นวาง
คนเข็ญใจขาดในทาง
อย่าเกียจคนพยาบาล

๓๗ เท่านั้นกล่าวไว้ใน
ลอนกล่าวให้วิตถาร

ฉันทศาสตร์เป็นประธาน
ใครรู้แท้นับว่าชาย

ความสำคัญของแพทย์

๓๘ อนึ่งจะกล่าวสอน
ประเทียบเปรียบในกาย

กายนครมีมากมาย
ทุกหญิงชายในโลกา

๓๙ **ดวงจิตคือกระษัตริย์**
ข้าศึกคือโรค

ผ่านสมบัติอันโอฬาร
เกิดเช่นฆ่าในกายเรา

๔๐ **เปรียบแพทย์คือทหาร**

ข้าศึกมาอย่าใจเบา

๔๑ **ให้ดำรงกระษัตริย์ไว้**

อนึ่งห้ามอย่าโกรธา

๔๒ **ปิดตัม คือ วังหน้า**

อาหารอยู่ในกาย

อันชำนาญรู้ล้าเนา

ห้อมล้อมรอบทุกทิศา

คือดวงใจให้เร่งยา

ข้าศึกมาจะอันตราย

เร่งรักษาเขม้นหมาย

คือเสบียงเลี้ยงโยธา

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๔๓ หนทางทั้งสามแห่ง
ห้ามอย่าให้เข้าศึกมา
๔๔ หนึ่งเล่ามีคำโจทก์
ปรีชารู้คัมภีร์
๔๕ คำเฉลยแก้ปुจฉา
ด้วยโรคเหลือกำลัง

เร่งจัดแจงอยู่รักษา
ปิดทางได้จะเสียที
กล่าวยกโทษแพทย์อันมี
เหตุฉนั้นใดแก้มิฟัง
รู้รักษาก็จริงจัง
จึงมิฟังในการยา

วิทยาศาสตร์สงเคราะห์

๔๖ เมื่ออ่อนรักษาได้
ใช้นั้นอุปมา

๔๗ เป็นแพทย์พึงสำคัญ
เคราะห์ร้ายขัดโชคนาม

๔๘ บางที่รู้มิตัน
ตน บ รู้ทัญจใจ

แก้แล้วไซร้ยากหนักหนา
เหมือนเพลิงป่าไหม้ลูกกลม
โอกาสนั้นมีอยู่สาม
บางที่รู้เกินรู้ไป
ด้วยโรคนั้นไข้วิสัย
ถือว่ารู้ขึ้นกระทำ

๔๙ จบเรื่องที่ตนรู้

ไม่สิ้นสงสัยทำ

๕๐ บางทีก็มีชัย

ท่านกล่าวอภิปราย

๕๑ ผู้ใดใครทำชอบ

กุศลผลจะมี

โรคนั้นสู้ว่าแรงกรรม

สุดมือม้วยนำเสียดาย

แต่ยาให้โรคนั้นหาย

ว่าชอบโรคนั้นเป็นดี

ตามระบอบพระบาลี

อเนกนับเบื่องหน้าไป

๕๒ เรียนรู้ให้แจ้งกระจัด
เร่งยากระหน่ำไป
๕๓ จะหนีหนีแต่ไกล
จึงหนีแพทย์นั้นหนา
๕๔ อำไว้นจนแก่กล้า
ต่อโรคเข้ระวาง

เห็นโรคช้ดอย่าสงสัย
อย่าถือใจว่าลองยา
ต่อจวนใกล้จะมรณา
ว่ามีรู้ในท่าทาง
แพทย์อื่นมาก็ช้ดขวาง
ตรีโทษแล้วจึงออกตัว

วิทยาศาสตร์สงเคราะห์

๕๕ หินชาติแพทย์เหล่านี้

ทำกรรมนำใส่ตัว

๕๖ เรียนรู้คัมภีร์ไสย

ควรกล่าวจึงขยาย

๕๗ ไม่รักจะทำยับ

เสียแรงเป็นครูสอน

เวรามีมิได้กลัว

จะตกไปในอบาย

สุขุมไว้อ่าแพรงพราย

ย้ายื่นแก้วแก้วานร

พาดำรับเทียวขจร

ทั้งบุญคุณก็เสื่อมสูญ

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๕๘ รู้แล้วเที่ยวจอกษ์ทาย
ความรู้นั้นจะสูญ
๕๙ ผู้ใดจะเรียนรู้
เที่ยงแท้ว่าพิสดาร
๖๐ แต่สักเป็นแพทย์ได้
ครูนั่นไม่ควรเรียน

แกลังภิปรายถามเค้ามูล
เพราะสามหาวเป็นใจพาล
พิเคราะห์ดูผู้อาจารย์
ทั้งพุทธไสยจึงควรเรียน
คัมภีร์ไสยไม่จำเนียร
จะนำตนให้หลงทาง

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๖๑ เราแจ้งคัมภีร์ฉัน
ก่อนกล่าวไว้เป็นทาง
๖๒ อย่าหมิ่นว่ารู้ง่าย
รีบด่วนประมาทใจ
๖๓ ลอกได้แต่ตำรา
อวดรู้ว่าชำนาญ

ทศสตร์อันบุราณปาง
นิพพานสุคติวาไลย
ตำรับรายอยู่ถมไป
ดังนั้นแท้มิเป็นการ
เที่ยวรักษาโดยโหวาร
จะแก้ไขให้พลันหาย

๖๔ โรคคือครุกรรม

กล่าวเล่ห์อุบายหมาย

๖๕ บ้างจำแต่เพศใช้

กองเลือดว่าเสมหา

๖๖ คัมภีร์กล่าวไว้หมด

ทายโรคแต่โดยเดา

บรรจบจำอย่าฟังทาย

ด้วยโลหกลงในลาภา

สิ่งเดียวได้สังเกตมา

กองวาตาวากำเดา

โยมิจดมิจำเอา

ให้เชื่อถือในอาตมา

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๖๗ รู้น้อยอย่าบังอาจ
แรงโรกว่าแรงยา

๖๘ อนึ่งท่านได้กล่าวถาม
เกอใจว่าตนจำ

๖๙ ใช้โรคสิ่งเดียวตาย
ต่างเนื้อก็ต่างยา

หมิ่นประมาทในโรคา

มิควรถือว่าแรงกรรม

อย่ากล่าวความบังอาจอำ

เพศใช้นี้อันเคยยา

จะพลันหายในโรคา

จะชอบโรคอันแปรปรวน

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๗๐ บางทีก็ยาชอบ
หายคลายแล้วทบทวน

๗๑ อวดยาครั้นให้ยา
กลับกล่าวว่าแรงผี

๗๒ เห็นลากจะใคร่ได้
รู้น้อยบ้งอาจทำ

แต่เคราะห์ครอบจึงหันหวน
จะโทษยากก็ผิดที่

เห็นโรคาไม่ถอยหนี
ที่แท้ทำไม่รู้ทำ

นิยมใจไม่เกรงกรรม

โรคระยำเพราะแรงยา

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๗๓ โรคนั้นคือโทโส
แพทย์เร่งกระหน่ำยา

๗๔ รู้แล้วอย่าอวดรู้
ควรยาหรือยาเกิน

๗๕ ถนอมทำแต่พอควร
ผิโรคนั้นกลับกลาย

จะภियोเร่งวัฒนา

ก็ยิ่งยับระยำเขิน

พินิจดูอย่าหมิ่นเมิน

กว่าโรคนั้นจึงกลับกลาย

อย่าโดยด่วนเอาพลันหาย

จะเสียทำด้วยผิดที่

แพทยศาสตร์สงเคราะห์

๗๖ บ้างได้แต่ยาผาย
เห็นโทษเข้าเป็นตรี
๗๗ บ้างรู้แต่ยากวาด
โรคน้อยให้หนักไป

บรรจุก่ายจนถึงดี
จึงออกตัวด้วยตกใจ
เที่ยวรอดอาจไม่เกรงภัย
ดังก่อกรรมให้ติดกาย

NEXT STEP COURSE
THAI
168 TUTOR ONLINE
PLACE YOU CAN
LEARN

คุณค่า

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑

ผู้สอน : ครูธีรศักดิ์ (ครูหนึ่ง) จิระตราชู

องค์ประกอบของเรื่อง

๑) **สาระ** ส่วนที่คัดเลือกมาให้เรียนเป็นการกล่าวถึงความสำคัญของแพทย์และคุณสมบัติที่แพทย์พึงมี ซึ่งจะช่วยให้รักษาโรคได้ผลมากกว่ารู้เรื่องยาเพียงอย่างเดียว

องค์ประกอบของเรื่อง

๓) **กลวิธีการแต่ง** คัมภีร์ฉันทศาสตร์เป็นหนังสือที่จัดเป็นตำราที่มีเนื้อหาเฉพาะด้าน การนำเสนอใช้โวหารอธิบายเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อก้าวถึงเรื่องที่เป็นนามธรรมผู้เขียนจะเลือกใช้อุปมาโวหาร ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ง่ายและทำให้เห็นภาพ ดังตัวอย่าง

คุณค่าด้านเนื้อหา

องค์ประกอบของเรื่อง

จะกล่าวถึงวิธี
เสมอดวงทินกร

ศาสตร์บรรพ์ที่ครูสอน
แลดวงจันทร์กระจ่างตา

๑.) การสรรคำ

ผู้แต่งได้เลือกใช้คำที่สื่อความคิด ความเข้าใจ ดังนี้

๑.๑) การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและบุคคลในเรื่อง กวี

เลือกใช้คำที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจได้อย่างตรงไปตรงมา
ดังตัวอย่าง

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

- ๑.) การสรรคำ ผู้แต่ง ได้เลือกใช้คำที่สื่อความคิด ความเข้าใจ ดังนี้
- ๑.๑) การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและบุคคลในเรื่อง กวี
เลือกใช้คำที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจ ได้อย่างตรงไปตรงมา

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

๒) การใช้สำนวนไทย มีการใช้สำนวนไทยประกอบการอธิบาย ช่วยให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

เรียนรู้คัมภีร์ไทย
ควรกล่าวถึงขยาย

สุขุมไว้อย่าแพรงพราย
อย่ายื่นแก้วแก้วานร

๒.) การใช้โวหาร มีการใช้ถ้อยคำในการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

อุทซัจงอย่าอุทซัจ
ให้ตั้งตนดังพระยา

เห็นอนัดในโรคา
ไกรสรราชเขาราวี

คุณค่าด้านสังคม

๑.) สะท้อนให้เห็นความเชื่อของสังคมไทย

ฉันทศาสตร์น่าจะมีความหมายว่า ตำรา(ศาสตร์) ที่แต่งเป็นสูตร(ฉันท) ตามอย่างตำราการแพทย์ในคัมภีร์อาถรรพเวท และด้วยเหตุที่ว่าคัมภีร์อาถรรพเวท มีเรื่องราวเกี่ยวกับไสยศาสตร์ด้วย จึงมักเรียกว่า “คัมภีร์ไสย์” ดังปรากฏข้อความในบทประพันธ์กล่าวถึงคัมภีร์ไสย์ไว้ว่า

เรียนรู้ให้เจนจัด

ตั้งต้นปฐมใน

จบจังหวัดคัมภีร์ไสย์

ฉันทศาสตร์ดังพรรณนา

คุณค่าด้านสังคม

๒.) สะท้อนให้เห็นคุณค่าเรื่องแพทย์แผนไทย

ถ้าจะพินิจในส่วนที่พรรณนาถึงทั้ ๘ ประการ เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่า การแพทย์แผนไทยเป็นการรักษาอีกวิธีหนึ่ง เป็นแพทย์ทางเลือกที่ยังจำเป็น เราจะคิดว่าเป็นเรื่องล้าสมัยไม่ได้ ซึ่งปัจจุบันการค้นคว้าวิจัยทางการแพทย์ ก็กลับมาให้ความสำคัญต่อคุณสมบัติของพืชสมุนไพรในแต่ละท้องถิ่น โดยถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการบำบัดรักษาโรคให้กับคนไข้

คุณค่าด้านสังคม

๓.) สะท้อนข้อคิดเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้กับทุกวิชาชีพ เพราะไม่ว่าจะเป็นบุคคลในอาชีพใด ถ้าไม่มีความประมาท ความอวดดี ความริษยา ความเห็นแก่ตัว ความโลภ และมีศีลธรรมประจำใจ ย่อมได้รับการยกย่องจากบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะอาชีพแพทย์ ต้องเป็นผู้รอบรู้จริง ตั้งแต่การวินิจฉัยสมมติฐานของโรค การใช้ยาด้วยความรอบคอบไม่ประมาท โดยนำคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง ดังตัวอย่าง

คุณค่าด้านสังคม

๓.) สะท้อนข้อคิดเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

ศีลแปดแลศีลห้า

ทรงไว้เปนนิจกาล

เห็นลาภอย่าโลภนัก

ใช้น้อยว่าใช้นา

เร่งรักษาสมาทาน

ทั้งไตรรัตน์สรณา

อย่าหาญหักด้วยมารยา

อุบายกล่าวให้ฟังแล้ว

๔.) ให้ความรู้เรื่องศัพท์ทางการแพทย์แผนโบราณ

เช่น คำว่า “ธาตุพิการ” หมายถึง ธาตุทั้ง ๔ ในร่างกายผันแปรผิดปกติไป ทำให้เกิดโรคต่างๆ ขึ้นตามกองธาตุเหล่านั้น คำว่า “กำเดา” หมายถึง อาการไข้อย่างหนึ่งเกิดจากหวัด เรียกว่า “ไข้กำเดา” อาการของโรคจะมีเลือดออกทางจมูกเรียกว่า เลือดกำเดา คำว่า “ปวดมวน” หมายถึง อาการปวดปั่นป่วนในท้อง เป็นต้น

NEXT STEP COURSE

THAI

168 TUTOR **ONLINE**
PLACE YOU CAN

LEARN